

Pieczętka. Znak rozpoznawczo – własnościowy.

Historia pieczętek sięga zamierzchłych czasów - pieczętka używane były już w IV tysiącleciu p. n. e.¹ W roku 1872 major Clark podczas pobytu w ruinach Harappy (Indie) odnalazł pieczęć protoindyjską, na której zdaniem Sir Aleksandra Cunnninghama znajdował się napis w języku zbliżonym do sanskrytu (starożytny język literacki Hindusów).² Rozpowszechnienie pieczętek nastąpiło w czasach rzymskich, znane są wówczas w: Polsce (najstarszą zachowaną jest pieczęć Władysława Hermana z przełomu XI i XII wieku), Czechach, Bułgarii (pierwsza pieczętka pochodzi z IX wieku), Serbii, Rusi (X w.)³

Najstarsze pieczętka odnalezione na Zamojszczyźnie pochodzą z XI wieku, należały do Dawida Igorowicza, który w roku 1097 zajmował gród Sutiejsk zlokalizowany w obrębie wsi Sąsiadka.⁴ Początki grodu Sutiejsk sięgają lat 1031 – 1039 został wówczas wzniesiony w tzw. I okresie fortyfikacji⁵ jako gród przygraniczny - znajdował się kolejno pod zarządem Polski i Rusi.

Identyfikacja odnalezionych w Sutiejsku/ Sąsiadce pieczętek mogła mieć miejsce dzięki temu, że zawierały one w swej treści imię i nazwisko ruskiego wodza, który zdobył gród podczas jednej z przygranicznych potyczek. Zatem pieczętka to znak rozpoznawczo – własnościowy, pełniący rolę świadectwa wiarygodności i mocy prawnej, wykładnika woli ich właściciela.⁶ W czasach nam współczesnych tym właścicielem są nie tylko osoby fizyczne lecz również i prawne: instytucje, stowarzyszenia, placówki oświatowe i. t. p. Pieczętka dostarczają również wielu informacji do historii dokumentu, epigrafiki,⁷ heraldyki,⁸ dziejów osadnictwa, są ważnym źródłem ikonograficznym, stanowią bardzo często cenny wytwór rzemiosła artystycznego.⁹ Badaniem pieczętek zajmuje się nauka pomocnicza historii – sfragistyka. W swoich zbiorach posiadam odciski kilku pieczętek, treść których dostarcza informacji zarówno o osobach, działalność których miała w przeszłości miejsce na terenie Zamojszczyzny, jak i placówkach oświatowych,

1 Mały Słownik Kultury Dawnych Słowian pod red. Lecha Leciejewicza. Warszawa 1972 s. 287 (dalej: Mały Słownik...)

2 Encyklopedia Popularna A Z . Warszawa 1966, s. 973

3 Mały Słownik..., s. 287

4 Z. Wartałowska. Gród czerwieński Sutiejsk na pograniczu polsko – ruskim. Warszawa 1975

5 Zespół archeologów prowadzący w Sąsiadce badania pod kierunkiem dr Zofii Wartałowskiej w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku określił iż gród przechodził trzy fazy fortyfikacji (II faza datuje się na lata 1086 – 1096, Sutiejsk należał wówczas do Polski, III faza 1121 – 1205. Po zdobyciu grodu przez Romana, księcia włodzimierskiego nie został odbudowany

6 Mały Słownik..., s. 287

7 Nauka pomocnicza historii zajmująca się badaniem napisów starożytnych, rytych w kamieniu, metalu...

8 Nauka o herbach, nazwę bierze od słowa "herold"(w średniowieczu znawca herbów i sędzia turniejów rycerskich), powstała w średniowieczu. wg. Encyklopedia Popularna A Z . Warszawa 1966, s.367, 369

9 Mały Słownik..., s. 290

pieczętki notariusza Aleksandra Krzywdzińskiego

taką pieczętką sygnował A. Krzywdziński odpisy akt notarialnych sporządzanych w jego kancelarii mieszczącej się w Szczepieszynie w domu pod nr. 324.¹⁰

imienna pieczętka A. Krzywdzińskiego - widnieje m. in na odpisie opinii wydanej 12 stycznia 1925 roku przez dyrektora Państwowego Seminarium Nauczycielskiego Męskiego w Chełmie - Fel[iksa?] Wojciechowskiego o nauczycielu Józefie Maziu¹¹, który przeniósł się do pracy w szczepieszynskim Seminarium Nauczycielskim Męskim. Odpis sporządzony został został 20 stycznia 1952 roku. Prezentowana pieczętka pochodzi z kserokopii tegoż odpisu będącej w posiadaniu Tomasza Gaudnika. Aleksander Krzywdziński (jak przystało na liczącego się nie tylko w środowisku szczepieszynskim lecz na terenie Zamojszczyzny notariusza, o czym świadczą zachowane w akta notarialne sporządzone w jego kancelarii¹²) używał papieru aktowego produkowanego na zlecenie władz zaborczych. Pośród spisanych przez niego dokumentów zachował się wykonany na takim właśnie papierze – znak udostępniony został przez Archiwum Państwowe w Zamościu.

¹⁰ Akt notarialny nr 252 z 1918 roku, dotyczący Michała i Kazimierza Smotrów z Czarneostoku

¹¹ (31. X. 1894 Czerniowce - 7. IV. 1966 Łancuchów k. Lublina), pracował w Szczepieszynie w Seminarium Nauczycielskim Męskim jako nauczyciel wychowania fizycznego. Uważany jest za jednego z pierwszych w Polsce założycieli opartego na regulaminie szkolnego klubu sportowego (w Chełmie, gdzie pracował do roku 1924 klub ten nosił nazwę "Zdrów", w Szczepieszynie "Junak"). wg. Zakłady Kształcenia Nauczycieli w Szczepieszynie i ich wychowankowie. Studium historyczno – socjologiczne pod red. Stanisława Kosińskiego. Lublin 1975, s. 43, przypis nr. 34

¹² Archiwum Państwowe w Zamościu. Akta notariuszy w Szczepieszynie (1822) 1824 – 1954; Aleksander Krzywdziński (1888 - 1927)

pieczętka szczepieszynskiego Magistratu, zachowała się na piśmie (z dnia 16 lutego 1918 roku) wystosowanym przez Magistrat do Urzędu Gminy w Radeczniczy odnośnie ściągnięcia podatków od ludności żydowskiej zamieszkałej na terenie gminy i przesłaniu ich do kasy Magistratu. Oryginał pisma znajduje się w zbiorach Stanisława Zybaly z Radeczniczy przekazanych do Archiwum Państwowego w Zamościu.

pieczętka Zarządu Szkoły Ludowej w Gorajcu, widnieje na świadectwie szkolnym Kazimierza Olecha z Gorajca (otrzymał promocję do klasy (stopień trzeci) szkoły wówczas I klasowej), wystawionym w dniu 18 czerwca 1917 roku przez kierownika szkoły Jana Poznańskiego. Dokument znajduje się w zbiorach szkoły podstawowej w Gorajcu.

znak firmowy Zakładu Fotograficznego "Venus" w Szczebrzeszynie prowadzonego przez Chaima Lejzora Sztrajchera

zachował się na fotografii z dnia 12 czerwca 1939 roku, będącej w posiadaniu Marianny Smoter z Czarnegostoku. Fotografia przedstawia uczniów ze szkoły powszechnej w Czarnymstoku.

Chaim Lejzor Sztrajcher (przedruk z książki Pamięci Gminy Żydowskiej w Szczebrzeszynie za zgodą Ziomkostwa Żydów Szczebrzeszyńskich, list do autorki tekstu z dnia 05.08. 1999 r.)

17 stycznia 1922 roku otwarte zostało w Radecznicy staraniem O. Metodego Sikory Kolegium Serafickie. Dyrektorem mianowano Leona Syroczyńskiego, emerytowanego prof. Politechniki Lwowskiej - funkcję swą sprawował tylko przez rok. W roku szkolnym 1922/1923 w Kolegium wykładano:

język łaciński, grecki, niemiecki - zajęcia prowadził O. Marek Tatka

religię, historię, geografję - O. Paulin Wilczyński

język niemiecki - O. Gabriel Czupka

matematykę, fizykę - O. Julian Kędzior

przyrodę - O. Jozafat Biernat

język polski - O. Jan Duklan Michnar.

Naukę w trzech klasach pobierało 79 uczniów, przeważnie były to dzieci okolicznych rolników. W roku szkolnym 1923/1924 funkcjonowały cztery klasy, kierownikiem placówki został O. Jan Duklan Michnar. Przy Kolegium istniała biblioteka nauczycielska i uczniowska, gabinety: fizyczny, przyrodniczy i historyczno - geograficzny. W roku szkolnym 1937/1938 szkołę ukończyło 126 uczniów. Kolegium serafickie funkcjonowało do 1939 roku. Jego kontynuację stanowiło otwarte w kwietniu 1944 roku gimnazjum na koszt organizacji.²³ Zajęcia odbywały się w budynku dawnej szkoły powszechnej, naukę rozpoczęło około 60 uczniów - na wypadek wtargnięcia Niemców uczniowie i nauczyciele mieli mówić, że to kontynuacja przedwojennej siódmej klasy.¹³ Jednym z uczniów radecznickiego gimnazjum był ks. Czesław Stanisław Bartnik, który nie omieszkał podać w swoich wspomnieniach nazwisk kolegów: *Eugeniusz Gąsior z Podlesia, Edward i Jan Woźnicowie z Latyczyna, Stanisław dziura z Zakłodzia, Stanisław Kulik, Stefan Żywot, Jan Kołodziej, Jan rekiel, Józef i Jan Pruszkowscy, Ryszard Zawiślak, Feliks Daniłowicz z Sułowca, Paweł Głowala z Zakłodzia*. W gimnazjum pracowali: *O. Ireneusz Hanaka* - wykładał łacinę, uczniowie używali podręcznika *Puer Romanus* drukowanego przed wojną we Lwowie. *Mgr. (...) Kuna z Podlesia* - przedmiotem jego zajęć była historia, *O. Emil Seroka, O. Eugeniusz Boruta, O. Julian Kędziora, O. Jan Duklan Michnar, (...) Szut* - uczył przyrody. *Zygmunt Kimaczyński ze Szczebrzeszyna* prowadził zajęcia z matematyki; religii uczył dyrektor gimnazjum ks. Wacław Płonka.¹⁴ W zbiorach Biblioteki Publicznej Gminy Radecznicza zachował się jeden z podręczników (do matematyki) używanych w Kolegium, w którym znajduje się **pieczętka szkoły**.

pieczętka Kierownictwa Szkoły Powszechnej w Czarnymstoku

znajduje się m. in. na świadectwie szkolnym Alfreda Smoter (emerytowany major WP) z Czarnegostoku, wystawionym w dniu 25 czerwca 1954 roku.

¹³ ks. Cz. Bartnik. *Mistyka wsi*. Radom 2003 s. 314 - 317

¹⁴ Tamże, s. 315 - 317

pieczętka Stanisława Kimaczynskiego (ze zbiorów Krystyny z Kimaczynskich Niechajowej), który w okresie międzywojennym prowadził w Szczebieszynie wypożyczalnię książek.

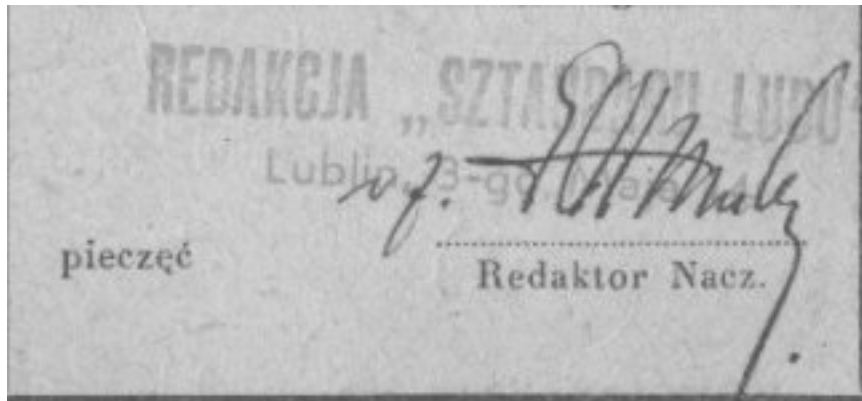
pieczętka 6 Lwowskiego Pułku Artylerii Lekkiej

znajduje się na zaświadczeniu nr 279 uprawniającym Stanisława Kurka z Podborcza do noszenia Gwiazdy za Wojnę 1939 – 45 (Gwiazdy Italii), ze zbiorów syna Stanisława Kurka z Podborcza.

pieczęć Redakcji Sztandaru Ludu (Lublin)

korespondentem gazety był Aleksander Piwowarek, absolwent Liceum Pedagogicznego w Szczebrzeszynie; legitymacja nr 205 na której znajduje się pieczęć ważna była do dnia 1. IV. 1950 r. (ze zbiorów Aleksandra Piwowarka).

pieczęć Hufca ZHP Zamość (ze zbiorów Aleksandra Piwowarka)

Regina Smoter Grzeszkiewicz